

ארגון יד לבנים
סניף ירושלים

עיריית
ירושלים

סמל יהושע בן-ברק (בריסק) ז"ל

בן חיה-שרה ומשה-עזריאל

נולד בהונגריה

בשנת תש"א, 28/1/1941

שרת בחיל רגלים

נפל במלחמת ששת הימים, בירושלים

בתאריך כ"ח באייר תשכ"ז, 7/6/1967

נקבר בהר הרצל

אזור: ב חלקה: 11 שורה: 11 קבר: 1

בן 26 בנפלו

קורות חיים

בן משה-עזריאל וחיה-שרה. נולד ביום א' בשבט תש"א (28.1.1941) בעיר הידוהדהז אשר בהונגריה. את אביו לא הכיר מפני שבגיל שנתיים נהרג אביו בשדות זרים ברוסיה הרחוקה במלחמת העולם השניה ולאחר מכן, הוגלתה משפחתו לאוסטריה למחנות של עבודת פרך - ויהושע בתוכה. אחרי השחרור הגיעו בדרך נדודיהם לחופי הארץ בשנת 1951 ויהושע במסגרת "עליית הנוער". הוא ואחיו נשלחו ל"בית אבות" של ישיבת פניבז' ושם סיים את לימודיו היסודיים. בשנת 1954 עברה המשפחה לגור בירושלים ויהושע המשיך את לימודיו התיכוניים ב"נתיב מאיר" בבית וגן וסיים. באוגוסט 1960 גויס לצה"ל לשירות פעיל בחיל התותחנים והשתחרר שלושה חודשים לפני מועד סיומו של השירות החליט ללמוד באוניברסיטה העברית בירושלים ונרשם למדעי הרוח בפקולטה למתמטיקה אך שחרורו המוקדם העיק עליו ואז עזב את האוניברסיטה, חזר לצבא ושירת בצבא הקבע עד 1964, כי לדעתו "זוהי החברה היחידה בארץ שאין בה שחיתות אלא חברות". כאשר שוחרר מן הצבא חזר לאוניברסיטה והשתלם במקצוע הפסיכולוגיה בשאפו לעסוק בפסיכולוגיה קלינית. בזמן לימודיו עבד בבנק ארץ ישראל - בריטניה, אבל עד מהרה עזב עבודה זו כי עסקי "ביזנס" לא מצאו חן בעיניו. הוא נתקבל לעבודה ב"מחסן המכשירים" של האוניברסיטה ושם באו לידי ביטוי רצונו לסדר ורגישותו לאירגון. כמה חודשים עבד גם כנהג

ארגון יד לבנים
סניף ירושלים

עיריית
ירושלים

ב"המקשר". את ירושלים אהב בכל לבו ונפשו וטייל בה ארוכות וקצרות ובשעת טיוליו אהב לצלם את נופה. עוד תחביב היה לו והוא שגילה צד אחר ומיוחד באפיו: הוא היה חבר ב"אגודת אסטרונומים חובבים" שליד האוניברסיטה העברית. עד לקבלת התואר B.A נותרו לו שתי בחינות. במסגרת המילואים עבר קורס צניחה וצורף ליחידת המרגמות הכבדות בחטיבת הצנחנים. בפרוץ מלחמת ששת הימים נקרא להתייצב וביום כ"ח באייר תשכ"ז (7.6.1967), הוא היום השלישי לקרבות, לחם בירושלים העתיקה, ובקרב זה בו גילה גבורה ונכונות של הקרב, נפל באש המרגמות שפגעה ברכב אשר בו נמצא הובא למנוחת עולמים בבית הקברות הצבאי שעל הר הרצל בירושלים. בספר "מארות גברו" של מפקדת הצנחנים הובאו תולדותיו ופרשת קרבו האחרון. פרשת חייו ומותו הובאה בספר "נזכור" שבהוצאת האוניברסיטה העברית בירושלים. והסתדרות הסטודנטים בה ובעריכת יהודה האזרחי.

בן-ברק (בריסק) יהושע בן משה יעוראל וחי'ישראל. נולד ביום א' בשבט תש"א (1.1.1941) בעיר הידוהדהו שבהונגריה. עלה לארץ בשנת 1951. סיים את לימודיו היסודיים בבית אבות של ישיבת פנינו ואת לימודיו התיכוניים בנתיב מאיר בבית וגן שבירושלים. למד פסיכולוגיה באוניברסיטה העברית בירושלים. נפל בקרב על ירושלים במלחמת ששת הימים, ביום כ"ח באייר תשכ"ז (7.6.1967).

הקשרים בין חרדה ונטילת סיכון ובין הישארות בקיבוץ לאחר סיום תקופת הנח"ל

עבודה במסגרת לימודיו בחוג לפסיכולוגיה באוניברסיטה העברית בירושלים –
העבודה נעשתה במשותף עם חברו עמוס גור

מבוא

ומכריעים בהחלטה זו. כדי למצוא גורמים פסיכולוגיים הקשורים לאותה החלטה היה עלינו לקבוע מדד, שיכלול, במידה מירבית, גורמים אלה, ואשר בעזרתו נוכל לנסות לבדוד את גורמי האישיות – חרדה ונטילת סיכון – שעפ"י השערותנו גם להם חלק בהחלטה זו.

באופן אינטואיטיבי נראה לנו, שמתוך מכלול גורמי האישיות יהיו לגורמי החרדה ונטילת הסיכון השפעה הניתנת להבחנה על הנטייה להישאר או לעזוב את הקיבוץ. חלק מהשיקולים שהביאו לבחירת משתנים אלה היו שהלחץ החברתי המופעל בכיוון הישארות, וכן האפשרות שהישארות במשק יכולה להיות תוצאה של הימנעות מהחלטה, יביאו לכך, שתכונות החרדה ונטילת הסיכון יהיו אף הם גורם בהחלטה, במיוחד לגבי אותם אנשים שהגורמים הלא-פסיכולוגיים, המוזכרים לעיל, אינם חד-משמעיים אצלם או שהם מתקווים.

השערות הניסוי:

- א. אנשים בעלי רמת חרדה גבוהה ייטו יותר להישאר בקיבוץ.
 - ב. אנשים בעלי נטילת סיכון גבוהה ייטו יותר לעזוב.
- הבאנו מראש בחשבון, שנטיות אלה יינתנו להבחנה רק אצל נבדקים בהם ההשפעות הלא-פסיכולוגיות לא יהיו חזקות לאף אחד מן הכיוונים.

נוהל

הנבדקים: 101 נחלאים – בנים ובנות משבעה משקים ברחבי הארץ. המשקים נבחרו מתוך רשימת קיבוצים – של זרם הקיבוץ המאוחד ואיחוד הקיבוצים והקבוצות – אשר ענו על הדרישה שהיו בהם גרעיני נח"ל, שתאריך שחרורם חל בין התאריכים מרס-אוקטובר 1966.

26 נבדקים חתמו על הארכת שירותם הצבאי, ולפיכך איראפשר היה להביאם בחשבון בחישוב התוצאות, ונבדק נוסף ירד עקב חוסר אינפורמציה. התוצאות חושבו איפוא על 74 נבדקים.

המכשירים:

- המכשיר היה שאלון של 4 חלקים שמילא כל נבדק (ראה נספח מס' 1). כותרת השאלון הייתה: "מחקר קביעת החלטות". בראש השאלון נדרש הנבדק למלא את שמו ומינו. חלק א. שאלון שחובר על-ידינו ואשר בדק את המשתנים החברתיים והסוציאקונומיים ע"י 6 שאלות.
- א' וב' – התייחסו למידת הגיבוש החברתי של הגרעין.
- ג' – לגישת בית ההורים.
- ד' – הרעיון הקיבוצי מבחינה אידיאולוגית.

בעיית בחירת דרך-חיים היא, ללא ספק, מורכבת ביותר ומחייבת, כדי לעמוד על האספקט הפסיכולוגי שלה, מחקרים מעמיקים ומקיפים. מתברר, ששטח זה לא קיבל את העניין הדרוש במחקר הפסיכולוגי. בחירת דרך-חיים כוללת בתוכה בעיות פרטיות יותר, שבחלק מהן מצויים מחקרים פסיכולוגיים, כגון: בעיית בחירת מקצוע ואספקטים שונים של קבלת החלטות.

המחקרים העוסקים בקבלת החלטות ניגשים לבעיה מן הבחינה של הכרעה מודעת בין אלטרנטיבות קיימות, בהתייחסם בעיקר לבחירת האסטרטגיה היעילה ביותר במצב נתון. בשטח מחקרי בחירת מקצוע, לעומת זאת, מסכימים רוב החוקרים, שקיימים גורמים לא-מודעים נוסף על השיקולים המודעים, כשהחלק המכריע משתנה בהתאם לאישיות.

R. C. Ziller (1957), שקשר את משתנה האישיות של נטילת סיכון לבחירת מקצוע, מעלה את בחירת המקצוע כדוגמה למקרה שבו עניין נטילת הסיכון הוא גורם חשוב, אך הוא דן בעיקר בממדי ההסתכנות ואינו מקיף את הצדדים הנוספים של בעיית בחירת המקצוע.

Anne Roe (1957), המתייחסת לבחירת מקצוע במובן הרחב יותר של החלטות על צורת חיים, מדגישה גורמים לא-מודעים שהודחקו בתקופת הילדות כמשפיעים על הנטייה והמוטיבציה לסוגי עיסוק.

בניסוי זה ניסינו לטפל במקרה של החלטה על בחירת דרך-חיים – החלטת חבר גרעין אם להישאר בקיבוץ אם לא, לאחר סיום שירותו הצבאי – ובגורמים הפסיכולוגיים הקשורים בהחלטה זו.

אחד החוקרים העוסקים ישירות בגורמי ההישארות בקיבוץ ובעזיבתו הוא M. Argyle (1964), שבדונו בגישות חברתיות חדשות של קומונות בזמן החדש, מונה מספר גורמים הנראים לו כמשפיעים על הישארות של בני בוני הקומונה, והקיבוץ הישראלי, במקום, בטענו: "בין הסיבות הגורמות לאנשים להישאר מונים: יחסי חברה הדוקים יותר, פחות בידוד וביטחון כלכלי רב יותר" (תרגום חופשי עמ' 203-205). אם כי הוא דן בבני הקיבוץ ואנחנו – במועמדים להצטרף שבאו מבחוץ, נראים לנו הגורמים הכלכליים והחברתיים שהוא מזכיר חשובים לענייננו.

אברהם כץ (1964), עוסק ישירות בבעיית הישארותם של גרעיני נח"ל במשקים, אך דן בבעיה מצידה החברתי בלבד, תוך מתן עצות לטיפול בבעיה, ללא ביסוס מחקרי. הנחתנו הייתה, שהגורמים החברתיים והכלכליים שמזכירים Argyle וכץ, וכן גורמים רבים אחרים משפיעים

ה' - קיום בן/בת זוג במשק או בעיר.
 ו' - עניין מיוחד במקצוע או בלימודים שהקיבוץ אינו מאפשר.

השאלון היה סגור כשבחמש השאלות הראשונות שלוש אלטרנטיבות ולאחרונה - שתי אלטרנטיבות.

חלק ב. מבחן סמוי לחרדה - מבחן ברזניץ - תחת השם "מבחן אינטליגנציה חברתית". זהו מבחן חדש לחרדה, שפותח במחלקה לפסיכולוגיה של האוניברסיטה העברית בירושלים, ועדיין לא פורסם.

חלק ג. מבחן נטילת סיכון (Risk Taking) של R. C. Ziller, שעובד בעברית בידי עמיה ליבליך מהמחלקה לפסיכולוגיה של האוניברסיטה העברית.

חלק ד. מבחן Taylor לחרדה.

מהלך הניסוי:

השאלונים הועברו במשקים לחברי כל גרעין במרוכז. לנבדקים נמסר, שהם מתאספים לשם מילוי שאלון פסיכולוגי. כשהתכנסו נאמר להם: "אנחנו מעוניינים לבדוק גורמים חברתיים ופסיכולוגיים, המשפיעים על קביעת החלטות חשובות בחיים. היות שאתם עומדים לסיים את שירותכם בצבא וצריכים להחליט אם להישאר בקיבוץ או לעזוב, זו הזדמנות טובה בשבילנו לבדוק את הגורמים לקביעת החלטה זו". הזמן לא היה מוגבל ומשך מילוי השאלון נע בין 30 - 45 דקות. חודש לאחר שחרור הגרעינים אספנו אינפורמציה על כל נבדק אם עזב את המשק או נשאר בו.

תוצאות

כל נבדק קיבל 5 ציונים:
 1. ציוני נשאר (צ"נ). כל נבדק קיבל ציון נשאר כללי, שהורכב משקלול תשובותיו על שש השאלות בחלק א' בשאלון.
 השקלול נעשה כדלהלן: לכל אחת משלוש האלטרנטיבות, שבכל שאלה, ניתן ערך מ-1 עד 5, כשהערך הגבוה מבטא נטייה להישאר במשק. ששת הערכים שנתקבלו עבור כל נבדק סוכמו לציון אחד - ציון נשאר - שניע בין 10 ל-26.
 2. ציון במבחן ברזניץ לחרדה (ט). ציון ט הוא הציון על חלק א' של מבחן ברזניץ, בו נדרש הנבדק לציין לגבי כל אחד מ-15 מצבים לא נעימים, אם תגובת האדם, כפי שהיא מתוארת, מביעה חששות טבעיים (ט) או חששות מוגזמים (מ). הציון הוא סיכום מספר ט.
 3. ציון במבחן נטילת סיכון (R). הציון חושב עפ"י הנוסחה של Ziller

$$R = \frac{2W}{2W + U}$$

כאשר:
 R - מקדם נטילת הסיכון שניע בין 0 ל-1.
 W - מספר התשובות המוטעות שענה הנבדק.
 U - מספר התשובות שהנבדק לא ענה כלל.
 לכל שאלה ניתנו שתי אלטרנטיבות: "כן" ו"לא". (פירוט המבחן ראה (1) Ziller).
 4. ציון במבחן Taylor (T).
 5. ציון עזב או נשאר (ע"נ). כל נבדק קיבל ציון עזב (ע) או נשאר (נ).
 א. חושב מתאם r_b (biserial correlation) בין צ"נ ובין ע"נ

נימצא $r_b = +.92$. מתאם גבוה זה מאשר את תקפותו של הממד האינטואיטיבי שבנינו למדידת המשתנים הלא פסיכולוגיים. נערך מבחן מובהקות למתאם $r_b = .92$ ע"י מבחן t בין ממוצעי צ"נ של העוזבים ושל הנשארים ונמצא $t_{24} = 2.66$ מובהק ב $P = .01$.
 ב. חושבו מתאמי r_b בין ציוני ע"נ וציוני T, R ו-ט.
 המתאמים הללו חושבו פעמיים. פעם אחת מעבר לכל הנבדקים, $n = 74$, ופעם שנייה רק עם הנבדקים בתחום צ"נ 19 - 17. בתחום זה נכנסו שליש הנבדקים, $n = 26$, תוך הוצאת השליש התחתון בציוני נשאר, $n = 24$, והשליש העליון $n = 24$. טיפול זה נעשה ע"ס ההנחה, שבשליש האמצעי של ציוני נשאר יגדל הסיכוי לגלות את המשתנים הפסיכולוגיים. להלן טבלת המתאמים שנתקבלו עם ציוני ע"נ מעבר לכולם, ובתחום הקיצוני.

טבלה 1

משתנים פסיכולוגיים	ע"נ מעבר לכל הנבדקים	ע"נ בתחום צ"נ 17 - 19	n
R	.00	+.23	74
T	-.16	-.08	73
ט	+.04	+.02	74

הכיוון במתאמים שבטבלה חושב כך, שמתאם חיובי פירושו קשר חיובי בין המשתנה הפסיכולוגי לעזיבה, ומתאם שלילי פירושו קשר שלילי בין המשתנה לעזיבה. המתאמים מעבר לכולם נמוכים ביותר, אך ראוייה לציין תוצאת המתאם עם R בתחום הקיצוני $+ .23$ לעומת $.00$ מעבר לכולם. נערך מבחן מובהקות למתאם $r_b = .23$ ע"י מבחן t בין ממוצעי ציוני R של העוזבים והנשארים ונמצא $t_{24} = 2.1$ מובהק ב $P = .05$.
 ג.
 1. הנבדקים חולקו לשתי קבוצות בחלוקה דיכוטומית של ציוני R. בנקודה $R = .60$. חושב אחוז הנשארים שקיבלו ציוני R עד $.60$. מתוך כלל הנשארים ואחוז העוזבים שקיבלו R עד $.60$. מתוך כלל העוזבים. חישוב זה נעשה פעם לגבי כל הנבדקים, ופעם לגבי הנבדקים בתחום צ"נ 19 - 17. ראה טבלה 2.

טבלה 2

מעבר לכולם	עוזבים ב-%	נשארים ב-%
71	71	68
45	45	60

בתחום צ"נ 17 - 19

טבלה 5.

	T	R	
	+0.06	-0.08	T
	-0.09	xx	R

T, טבלת אינטרקורלציות בין המשתנים הפסיכולוגיים, R ו-ט.

דיון

בניסוי זה ניסינו לעמוד על מספר גורמים פסיכולוגיים מתוך הגורמים המשפיעים על קביעת החלטתו של חבר גרעין אם להישאר או לעזוב את המשק עם סיום שירותו. גורמים אלה הם המשתנים הפסיכולוגיים חרדה ונטילת סיכון, שניסינו לבדודם מתוך הגורמים החברתיים הכלכליים והאידיאולוגיים שנראו לנו כמכריעים בהחלטה. בבחירת הנבדקים עמדו לפנינו מספר שיקולים.

א. מתוך הזרמים הקיבוציים השונים בחרנו בנבדקים משני זרמים - הקיבוץ המאוחד ואיחוד הקיבוצים, בהנחה שלא יימצאו הבדלים בגישה הרעיונית של חברי הגרעינים לגבי הרעיון הקיבוצי (זרם קיבוצי אחד היה נותן מדגם קטן מדי).

ב. היה עלינו למצוא משקים בהם נמצאו גרעינים שמועד שחרורם חל בתאריכים אפריל-אוקטובר 66, כדי שנוכל לוודא הימצאותם במשקיהם חודש ימים לאחר השחרור. ג. מתוך אותה סיבה היה עלינו להסתפק בקריטריון של חודש ימים לאחר השחרור, למרות שידוע שגם לאחר חודש ימים עוזבים את המשק, אך מאידך מקובל, שגל העזיבות העיקרי חל בתוך החודש הראשון לאחר השחרור.

לשם בדיקת המשתנים הלא-פסיכולוגיים שרצינו לבדוד, ניסחנו שאלון ובו שש שאלות. בשאלות אלה ניסינו לקבל את הגורמים הלא-פסיכולוגיים שנראו לנו כעיקריים. שתי שאלות התייחסו למידת הגיבוש החברתי של הגרעין; באחת נשאל הנבדק לדעתו על מידת הגיבוש החברתי, ובשנייה - על מספר המשתתפים במאורעות חברתיים בגרעין. השלישית התייחסה לגישת בית ההורים, בהנחה, ששאלה זו כוללת בתוכה גם חלק מהאספקטים הכלכליים. השאלה הרביעית שהתייחסה לרעיון הקיבוצי מבחינה אידיאולוגית לא התיימרה לקבל הצהרת דעה אידיאולוגית, אלא לשמש אינדיקציה טובה להרגשתו הכללית של הנשאל ביחס להישארות במשק. לשאלה של קיום בן/בת זוג במשק או מחוצה לו ניתן משקל רב יחסית בשקלול ציוני נשאר. השאלה האחרונה התייחסה למקצוע או ללימודים, שהנבדק עשוי היה להיות מעוניין בהם ושהמסגרת הקיבוצית אינה מאפשרת, דבר שגם לו חלק בהחלטת הישארות או עזיבה.

בין ציוני נשאר, שקיבלנו ע"י שקלול התשובות לשש שאלות אלה, ובין המשתנה הדיכוטומי ע"י נמצא מתאם $r_s = .92$. מתאם גבוה זה מעיד על כך, שהמדד שנבחר אכן כולל בתוכו גורמים המכריעים בקביעת ההחלטה. עובדה זו מצדיקה את השימוש במדד זה לבידוד המשתנים הפסיכולוגיים, בחלוקת הנבדקים לשלוש קבוצות על פיו.

גם כאן מתבלט האפקט בתחום הקיצוץ ע"י הפרש הפרופורציה של 3% מעבר לכולם, לעומת 15% בתחום הקיצוץ.

טבלת אחוז הנשארים שעד $R = .60$ מתוך כלל הנשארים ואחוז העוזבים שעד $R = .60$ מתוך כלל העוזבים לגבי כל הנבדקים ($n = 74$) ולגבי הנבדקים בתחום צ"נ 17 - 19 ($n = 26$).

2. הנבדקים חולקו לשתי קבוצות בחלוקה דיכוטומית של ציוני T, עד 12 ומעל 12. חושב אחוז הנשארים ואחוז העוזבים שקיבלו ציוני T מתוך כלל הנשארים והעוזבים בהתאמה. ראה טבלה 3.

טבלה 3.

עוזבים ב"י %	נשארים ב"י %	
44	36	מעבר לכולם
55	36	בתחום צ"נ 17 - 19

אף כאן מתקבל אפקט כשמשווים את הפרש של 8% מעבר לכולם, לעומת 19% בתחום הקיצוץ.

טבלת אחוז הנשארים שעד $T = 12$ מתוך כלל הנשארים ואחוז העוזבים שעד $T = 12$, מתוך כלל העוזבים לגבי כל הנבדקים ($n = 73$) ולגבי הנבדקים בתחום צ"נ 17 - 19 ($n = 25$).

3. הנבדקים חולקו לשתי קבוצות בחלוקה דיכוטומית של ציוני ט, עד 8 ומעל 8. חושב אחוז הנשארים ואחוז העוזבים שקיבלו ציוני ט עד 8 מתוך כלל הנשארים והעוזבים בהתאמה. ראה טבלה 4.

טבלה 4.

עוזבים ב"י %	נשארים ב"י %	
53	75	מעבר לכולם
55	67	בתחום צ"נ 17 - 19

במשתנה ט לא מתקבל אפקט בתחום הקיצוץ גם בטיפול זה.

טבלת אחוז הנשארים שעד $T = 8$ מתוך כלל הנשארים ואחוז העוזבים שעד $T = 8$ מתוך כלל העוזבים לגבי כל הנבדקים ($n = 74$) ולגבי הנבדקים בתחום צ"נ 17 - 19 ($n = 26$).

4. חושבו מתאמי פירסון (r) בין המשתנים T, R ו-ט, ונמצאו המתאמים הבאים. ראה טבלה 5.

מראי מקומות

1. Ziller R.C., Vocational Choice and Utility for Risk. Jour. of Counseling Psychol., vol. 4 No. 1 1957 pp. 61-64.
2. Roe Anne, Early, Determinants of Vocational Choice. Jour. of Counseling Psychol. vol. 4 No. 3, 1957 pp. 212-217.
3. Atgyle M., Psychology and Social Problems. Methuen and Co. Ltd., 1964 pp. 203-205.
4. כץ אברהם, סקר ומסקנות בדבר יציבות גרעיני נח"ל, ניב הקבוצה, כרך י"ג, חוברת א' 1964, עמ' 117-125.

ההשיגרה בחלוקה הייתה, שאם נורוק את שליש בעלי צ"נ הנמוכים ואת שליש בעלי צ"נ הגבוהים נוכל למצוא קשרים עם המשתנים הפסיכולוגיים בשליש האמצעי.

השערה זו נתאמתה לגבי המשתנה של נטילת סיכון שבו קיבלנו מתאם $r_b = .00$ עם ציוני ע"נ מעבר לכולם ו - $r_b = .23$ עם ע"נ בשליש האמצעי של ציוני נשאר. המתאם $r_b = .23$ כשלעצמו הוא מובהק ב- $P = .05$, דבר המעיד על הקשר של משתנה נטילת הסיכון עם ההחלטה על עזיבת המשק, ומאשר את השערה ב' של הניסוי. שני המשתנים הנוספים, מבחני החרדה של טיילור וברזניץ, לא נתנו אפקט דומה, היינו שכמעט לא היה הבדל בין המתאמים מעבר לכולם ובין המתאמים בתחום הקיצוני. כדי לעמוד על אפקט אפשרי של אותם משתנים בדקנו גם את הפרשי הפרופורציות של העוזבים והנשארים שקיבלו עד ציון מסוים בדיכטומיה של הציונים, מתוך כלל הנבדקים, מעבר לכולם ובתחום הקיצוני. בטיפול זה נתקבל שוב אפקט במשתנה בכיוון השערה ב', ע"י הבדל בין הפרש פרופורציות של 3% מעבר לכולם לעומת 15% בתחום הקיצוני. בטיפול זה נמצא אפקט בכיוון השערה א' במשתנה המתבטא בהבדל פרופורציות של 8% מעבר לכולם לעומת 19% בתחום הקיצוני. משתנה ט לא נתן אפקט גם בטיפול זה.

לגבי האינטרקורלציות בין שלושת המבחנים הפסיכולוגיים (טבלה 5), הרי המתאמים הנמוכים ביניהם מראים, שהם מייצגים משתנים שונים, דבר המעניין כשלעצמו באשר להשוואה בין מבחני ו - ט, ששניהם נועדו לבדוק חרדה.

ניסוי זה הוא עד כמה שידוע לנו הניסיון הראשון לטפל בקשרים של משתני אישיות עם עזיבת קיבוצים. אם כי יש מקום לשיפורים בתכנון הניסוי ובטיפול בחומר, ניתן לדעתנו לציין שתי מסקנות הנובעות מניסוי זה:

א. ההנחה, שניתן למצוא משתני אישיות הקשורים בהחלטה מסוג זה נמצאה סבירה.

ב. אמנם, בחרנו במשתנים הקשורים במושגים כלליים של חרדה ונטילת סיכון, אך יש מקום לחפש קשרים גם עם משתני אישיות אחרים.

תמצית

כדי למצוא קשרים בין חרדה ונטילת סיכון לבין הישארות בקיבוץ לאחר סיום תקופת הנח"ל, הועבר שאלון לחברי גרעינים טרם שחרורם, שכלל שאלון שחיברנו ומבחני אישיות. באמצעות מדד להישארות שנקבע עפ"י השאלון ניסינו לבדוד את המשתנים הפסיכולוגיים הקשורים בהחלטה להישאר או לעזוב. נמצא קשר בין הישארות או עזיבת המשק ובין משתנה האישייות נטילת סיכון, ונרמז שאולי ניתן למצוא קשרים גם עם משתני אישיות אחרים.

דצמבר 1966